

Wiedza o społeczeństwie. Klasa 8

Wymagania na poszczególne oceny

Lp.	Dział	Ocena	Wymagania
1.	Życie społeczne	dopuszczająca	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest społeczeństwo. - podaje przykłady potrzeb człowieka, ról społecznych i norm społecznych. - wyjaśnia, czym są zdrowie psychiczne i depresja. - podaje rodzaje grup społecznych. - wymienia grupy społeczne, do których należy. - przytacza przykłady korzyści wynikających z bycia w grupie. - wymienia typowe konflikty występujące w szkole i grupie rówieśniczej. - określa, jakie zachowania prowadzą do sporów. - wymienia podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej i w szkole. - podaje przykłady autorytetów. - tłumaczy, czym są dyskusja i debata. - podaje przykłady sytuacji, w których młody człowiek powinien zachować się asertywnie. - gromadzi argumenty o szkodliwości używek. - tłumaczy, czym jest rodzina. - wylicza podstawowe wartości kształtujące życie rodzinne. - opowiada o roli rodziców, dzieci i osób starszych w rodzinie. - przedstawia wartości ważne dla jego rodziny. - wylicza podstawowe funkcje szkoły. - podaje podstawowe prawa i obowiązki ucznia. - określa, kto tworzy samorząd uczniowski. - znajduje potrzebne informacje w statucie swojej szkoły. - rozpoznaje przypadki naruszania praw ucznia. - wyjaśnia, czym jest gospodarstwo domowe. - tłumaczy pojęcie budżetu. - odróżnia dochody rodziny od wydatków. - wymienia podstawowe zasady konstruowania budżetu domowego. - wyjaśnia, kim jest konsument. - wylicza podstawowe prawa przysługujące konsumentowi.
		dostateczna	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady potrzeb człowieka z podziałem na kategorie (bezpieczeństwa, przynależności, uznania, samorealizacji i duchowych). - wskazuje różnice między potrzebami naturalnymi a społecznymi. - wymienia podstawowe społeczne oczekiwania wynikające z pełnienia roli dziecka i ucznia. - przedstawia czynniki mające wpływ na samoocenę człowieka. - podaje przykłady norm społecznych obowiązujących w wybranych społecznościach, np. w rodzinie, szkole. - wyjaśnia, czym jest grupa społeczna i wymienia jej cechy. - wylicza główne zasady współpracy w grupie. - podaje przykłady postaw jednostek wobec konfliktu. - wskazuje dobre i złe strony poszczególnych postaw wobec konfliktu. - proponuje sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej, szkole i społeczeństwie. - wskazuje różnicę między idolem, a autorytetem. - przytacza przykłady zachowań asertywnych. - określa różnice między asertywnością, a agresją. - wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej. - podaje funkcje rodziny i przykłady ich realizacji. - wskazuje czynniki sprzyjające zacieśnianiu więzi rodzinnych, - wylicza główne prawa i obowiązki dzieci w rodzinie. - podaje podstawowe problemy zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu współczesnych rodzin.

			<ul style="list-style-type: none"> - wymienia działania, za pomocą których szkoła realizuje poszczególne funkcje. - przytacza przykłady działań samorządu uczniowskiego. - podaje formy organizacji życia społeczności szkolnej. - wyjaśnia, jak należy reagować w sytuacji naruszenia praw ucznia lub pracownika szkoły. - opisuje strukturę typowego budżetu domowego. - podaje przykłady łamania praw konsumenta. - ocenia, czy przykładowy budżet domowy został prawidłowo skonstruowany.
		dobra	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, że człowiek jest istotą społeczną. - wyjaśnia, na czym polega proces socjalizacji. - określa, jaką rolę w procesie socjalizacji odgrywa rodzina. - wymienia kategorie norm społecznych. - omawia podział grup społecznych. - omawia różne sposoby rozwiązywania konfliktów: rozmowę, negocjacje, mediacje i arbitraż, wskazuje ich dobre i złe strony. - wymienia warunki prowadzenia skutecznych negocjacji. - podaje reguły obowiązujące uczestników dyskusji i debaty. - przedstawia warunki asertywności. - buduje asertywną wypowiedź na temat szkodliwości używek. - przedstawia argumenty na poparcie twierdzenia, że rodzina jest podstawową grupą społeczną. - omawia najważniejsze funkcje rodziny i wylicza typy rodziny. - tłumaczy, czym jest władza rodzicielska. - omawia prawa i obowiązki dzieci w rodzinie. - podaje nazwy instytucji wspierających rodziny. - omawia prawa i obowiązki ucznia. - charakteryzuje poszczególne instytucje życia szkolnego (organizacja, zadania, formy działania). - tłumaczy podstawowe zasady ekonomii kierujące budżetem gospodarstwa domowego. - proponuje, jak uzyskać nadwyżkę budżetową oraz jak uniknąć „dziury” w budżecie. - wylicza przyczyny powstawania deficytu w budżecie domowym. - przedstawia zasady świadomych, bezpiecznych zakupów.
		bardzo dobra	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje zależności pomiędzy procesem zaspokajania potrzeb a rozwojem człowieka. - tłumaczy, czym jest osobowość, i jakie ma związki z socjalizacją, - porównuje społeczne oczekiwania dotyczące pełnienia roli dziecka i rodzica oraz ucznia i nauczyciela. - podaje przykłady konfliktu ról społecznych. - wskazuje przyczyny i skutki nieprzestrzegania przez jednostkę norm społecznych. - aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat teorii Masłowa. - wskazuje wady i zalety różnych metod podejmowania decyzji w grupie. - podaje przykłady sytuacji konfliktowych z codziennego życia, proponuje metody rozwiązania sporu w każdej z nich i uzasadnia swój wybór. - przytacza przykłady autorytetów, określa, co odróżnia te osoby od idoli, i uzasadnia swoje zdanie. - tłumaczy, czym jest asertywność i jakie ma znaczenie dla funkcjonowania jednostki w społeczeństwie. - porównuje cechy różnych typów rodzin. - wskazuje przykłady realizacji poszczególnych funkcji rodziny. - rozpoznaje przypadki nieprawidłowego realizowania przez rodzinę swoich funkcji. - wyjaśnia znaczenie szczęścia rodzinnego i jego wpływ na człowieka. - wyjaśnia sposób funkcjonowania samorządu uczniowskiego.

		celująca	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zależności między zaspokojeniem potrzeb i wywiązywaniem się z ról społecznych a samorealizacją i samooceną jednostki. - podaje konsekwencje braku zaspokojenia poszczególnych potrzeb człowieka. - przytacza przykłady konfliktu ról społecznych, wskazuje przyczyny, konsekwencje, sposoby rozwiązania problemu. - porównuje konsekwencje przyjęcia określonych postaw wobec sytuacji konfliktowej dla jednostki i społeczeństwa. - dokonuje samooceny pod kątem asertywności. - omawia funkcjonowanie współczesnej rodziny. - charakteryzuje przyczyny problemów współczesnych rodzin i omawia ich skutki dla ich członków oraz dla społeczeństwa. - wypowiada się na temat najczęściej i najrzadziej wykorzystywanych praw ucznia zapisanych w statucie jego szkoły. - wyjaśnia, jak bycie świadomym konsumentem wpływa na funkcjonowanie gospodarstwa domowego.
2.	Prawo i prawa człowieka	dopuszczająca	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, czym są prawa człowieka. - wyjaśnia, czym jest <i>Powszechna deklaracja praw człowieka</i>. - podaje przykłady łamania praw dziecka. - podaje przykładowe prawa i wolności. - wylicza kategorie praw człowieka. - przytacza przykłady spraw, które należy zgłosić do Rzecznika Praw Dziecka. - wyjaśnia, czym jest przemoc i kogo dotyczy. - podaje przykłady przemocy. - wskazuje przykładowe osoby i instytucje, do których można się zwrócić w sytuacji doświadczania przemocy. - wymienia główne zalety i wady korzystania z internetu. - tłumaczy, kim są niepełnoletni i nieletni. - przytacza przykłady spraw, którymi zajmuje się policja. - wylicza podstawowe uprawnienia policji. - podaje główne prawa przysługujące obywatelom w kontaktach z policją.
		dostateczna	<ul style="list-style-type: none"> - określa funkcje praw człowieka i wymienia cechy praw człowieka. - uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach. - podaje przykłady wolności i praw człowieka i obywatela zagwarantowanych <i>Konstytucji RP</i>. - wskazuje przykłady praw pierwszej, drugiej i trzeciej generacji. - wymienia nazwy przykładowych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka. - wyszukuje wiadomości o interwencjach Rzecznika Praw Obywatelskich. - tłumaczy, czym są społeczności internetowe. - opowiada o zagrożeniach obecnych w środowisku sieciowym, wymienia rodzaje cyberprzemocy i wylicza skutki przemocy. - podaje zasady bezpiecznego korzystania z sieci. - wymienia główne zasady odpowiedzialności prawnej nieletnich. - wyjaśnia, dlaczego prawo inaczej traktuje niepełnoletnich i dorosłych. - przytacza przykłady spraw, którymi zajmuje się straż miejska (gminna). - podaje podstawowe uprawnienia straży miejskiej (gminnej). - wskazuje uprawnienia przysługujące służbom porządkowym.
		dobra	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie poszczególnych cech praw człowieka. - omawia genezę i treść <i>Konwencji o prawach dziecka</i>. - wyjaśnia różnicę między prawami a wolnościami. - wskazuje ograniczenia praw i wolności. - omawia poszczególne kategorie praw człowieka. - aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat prawa do wypoczynku. - wyjaśnia przyczyny łamania praw człowieka.

			<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka. - przedstawia sposób wyboru, metody działania oraz uprawnienia Rzecznika Praw Obywatelskich. - wyjaśnia, jaką rolę w systemie ochrony praw człowieka odgrywa Rzecznik Praw Obywatelskich. - tłumaczy, czym są przemoc fizyczna, psychiczna, dręczenie. - proponuje, jak na przemoc powinni reagować jej świadkowie. - opowiada o różnych sposobach szukania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy. - wskazuje instytucje, do których należy się zwrócić w przypadku wystąpienia przemocy domowej. - podaje przykłady społeczności internetowych, analizuje własną przynależność do nich. - wskazuje, w jakich przypadkach odpowiedzialność ponosi sprawca, a w jakich jego rodzice lub opiekunowie. - wyjaśnia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie wykroczeń i przestępstw. - omawia uprawnienia i zadania policji. - przedstawia zadania Centralnego Biura Śledczego Policji.
		bardzo dobra	<ul style="list-style-type: none"> - proponuje hierarchię funkcji praw człowieka i uzasadnia swoje zdanie. - uzasadnia potrzebę istnienia międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka. - przedstawia historię praw człowieka. - charakteryzuje kategorie wolności oraz praw człowieka i obywatela zagwarantowane w <i>Konstytucji RP</i>. - określa źródła generacji praw człowieka. - wyjaśnia, w jaki sposób każdy człowiek może wpływać na życie publiczne dzięki wolnościom i prawom zagwarantowanym w <i>Konstytucji</i>. - omawia kategorie spraw kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka, - charakteryzuje działalność wybranych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka. - omawia konsekwencje przemocy dla osób, które jej doświadczyły. - charakteryzuje rodzaje cyberprzemocy oraz podaje metody przeciwdziałania tym zjawiskom. - charakteryzuje zjawisko uzależnienia od internetu. - projektuje ciekawą formę plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci. - uzasadnia konieczność reagowania w przypadkach doświadczania przemocy domowej lub bycia jej świadkiem. - wyjaśnia, jakie są cele postępowania sądowego wobec niepełnoletnich. - określa czynniki brane pod uwagę przez organy państwowe przy rozstrzyganiu spraw dotyczących nieletnich. - wskazuje rodzaje przestępstw, za których popełnienie prawo dopuszcza odpowiedzialność karną nieletnich po ukończeniu 15 roku życia.
		celująca	<ul style="list-style-type: none"> - na wybranych przykładach wykazuje, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych. - uzasadnia, że wolności i prawa polityczne są konieczne dla funkcjonowania demokracji. - przygotowuje prezentację na temat działalności wybranej organizacji pozarządowej zajmującej się ochroną praw człowieka. - przygotowuje poradnik bezpiecznego korzystania z internetu. - wymienia inne niż policja i straż miejska (gminna) służby porządkowe i określa ich uprawnienia.
3.	Spółeczność lokalna i regionalna	dopuszczająca	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest samorząd. - wymienia rodzaje samorządów działających w Polsce. - wymienia zasady działania samorządu terytorialnego. - podaje przykłady zadań samorządów. - wymienia jednostki podziału terytorialnego w Polsce.

		<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy gminy, powiatu i województwa, w których mieszka, oraz nazwy województw sąsiednich. - wymienia organy władzy w gminie. - wskazuje, jakich organów dotyczą wybory samorządowe. - wylicza podstawowe zadania gminy. - wyjaśnia, czym jest budżet obywatelski. - wymienia przykładowe zadania powiatu. - wylicza organy powiatu. - podaje organy województwa. - wymienia przykładowe zadania samorządu wojewódzkiego. - wskazuje, gdzie znajdują się siedziby władz powiatu i województwa, w których mieszka. - tłumaczy, czym jest korupcja. - przytacza przykłady aktywności obywatelskiej.
	dostateczna	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje funkcjonowanie samorządu terytorialnego. - wyjaśnia znaczenie zasad, na których opiera się funkcjonowanie samorządu terytorialnego. - wylicza organy samorządu terytorialnego. - wskazuje podobieństwa i różnice między państwem a samorządem terytorialnym. - odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych gminy. - określa sposób wyłaniania władz gminy oraz ich odwołania. - bierze udział w dyskusji o zadaniach gminy. - przytacza przykłady wpływu mieszkańców na życie gminy. - wyjaśnia sposób wyboru i odwołania organów powiatu. - tłumaczy, jak są wyłaniane i odwoływane organy wojewódzkie. - wyjaśnia, czym jest Biuletyn Informacji Publicznej. - podaje prawa obywatela w kontaktach z urzędami. - odnajduje informacje o projektach zrealizowanych w gminie w ramach budżetu obywatelskiego.
	dobra	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zadania samorządów terytorialnych, zawodowych, uczniowskich i porównuje te jednostki. - tłumaczy, czym się różni gmina wiejska od gminy miejsko-wiejskiej i miejskiej. - określa, jaki charakter ma gmina, w której mieszka. - omawia zadania poszczególnych organów władzy w gminie. - podaje przykłady zadań własnych i zleconych gminy. - wskazuje korzyści wynikające z funkcjonowania budżetu obywatelskiego. - rozróżnia zadania rady powiatu i zarządu powiatu. - odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych powiatu i województwa. - omawia zasady etycznego postępowania urzędników. - tłumaczy konsekwencje łamania zasad etycznych w życiu publicznym. - podaje możliwe skutki łamania zasad etycznych w życiu publicznym.
	bardzo dobra	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa samorząd terytorialny. - wykazuje, że zasady, na których opiera się funkcjonowanie samorządu terytorialnego, obowiązują w codziennym życiu swojej gminy/miasta. - wyjaśnia zasady referendum lokalnego i wskazuje sprawy, których może ono dotyczyć. - uzasadnia konieczność angażowania się mieszkańców w życie gminy i rozwiązywanie jej problemów. - porównuje strukturę władz samorządu powiatowego i wojewódzkiego. - określa, które z organów samorządu powiatowego i wojewódzkiego mogą zostać odwołane przez mieszkańców. - wskazuje zadania wykonywane przez samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki.

			<ul style="list-style-type: none"> - analizuje zawartość Biuletynu Informacji Publicznej urzędu swojego miasta, powiatu lub województwa.
		celująca	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia, czy system władz samorządowych sprzyja zaangażowaniu mieszkańców w życie społeczności lokalnej i przytacza argumenty na poparcie swojego stanowiska. - gromadzi wiadomości na temat funkcjonowania budżetów obywatelskich w różnych miastach Polski i wyciąga wnioski z analizy zebranego materiału. - proponuje inicjatywy, które warto by zrealizować w okolicy i wskazuje sposoby ich realizacji.
4	Wspólnota narodowa	dopuszczająca	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje, jakie więzi łączą jednostkę z ojczyzną i małą ojczyzną, - wymienia i opisuje symbole RP. - podaje sytuacje, w jakich najczęściej wykorzystuje się symbole narodowe. - wylicza wybrane święta narodowe. - przedstawia zasady właściwego zachowania w trakcie uroczystości państwowych, świąt narodowych, wobec symboli narodowych. - wyjaśnia, czym jest obywatelstwo. - tłumaczy, do czego służy paszport. - wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela RP. - podaje przykłady wartości obywatelskich. - wyjaśnia, czym są patriotyzm i patriotyzm lokalny. - wymienia przejawy patriotyzmu. - określa, jakie zachowania składają się na postawę patriotyczną. - określa różnicę między obywatelami RP a cudzoziemcami. - odczytuje z mapy, gdzie znajdują się największe skupiska mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce. - wyjaśnia, czym jest Polonia. - tłumaczy, czym jest tolerancja. - rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu.
		dostateczna	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym są naród i wspólnota etniczna. - określa, czym jest tożsamość narodowa. - wylicza przykładowe elementy i wartości składające się na polskie dziedzictwo narodowe. - określa, czym jest tożsamość europejska. - podaje definicję narodowości. - podaje przykłady Polek i Polaków, których postępowanie było realizacją wartości obywatelskich. - podaje przykłady działań patriotycznych w gospodarce. - wyjaśnia, czym są mniejszość narodowa i etniczna. - podaje nazwę języka regionalnego uznanego w polskim prawie. - rozróżnia imigrantów, emigrantów i uchodźców. - tłumaczy, czym jest azyl. - wymienia mniejszości narodowe i etniczne we współczesnej Polsce. - wyjaśnia, czym są stereotypy i podaje definicję nietolerancji, - określa, czym jest ksenofobia oraz objaśnia, czym są szowinizm, rasizm i antysemityzm. - wskazuje skutki szowinizmu, rasizmu i antysemityzmu. - tłumaczy, czym jest kosmopolityzm i Holokaustu. - opracowuje sposoby przeciwdziałania nietolerancji.
		dobra	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega różnica między wspólnotą narodową a etniczną. - analizuje czynniki kształtujące poczucie wspólnoty narodowej i etnicznej. - tłumaczy znaczenie dziedzictwa narodowego. - wylicza najważniejsze polskie święta narodowe i wskazuje wydarzenia

			<p>historyczne, które są podczas nich upamiętniane.</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje więzi łączące obywatela i państwo. - omawia konstytucyjne prawa i obowiązki obywatela RP. - wyjaśnia zagadnienie tożsamości zbiorowej. - wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością. - charakteryzuje wartości obywatelskie i wyjaśnia ich wartość dla społeczeństwa, omawia różnice w rozumieniu patriotyzmu dawniej i współcześnie. - określa, w jaki sposób zachowanie młodych ludzi wpływa na los ich ojczyzny. - wyjaśnia, na czym polega różnica między mniejszością narodową a etniczną. - tłumaczy, dlaczego uchodźcom przysługują szczególne prawa. - wymienia podstawowe prawa mniejszości w Polsce. - podaje korzyści, jakie niesie dla Polaków poznawanie kultury mniejszości zamieszkujących Polskę. - omawia cechy stereotypu. - przytacza argumenty obalające wybrane stereotypy. - przedstawia konsekwencje braku tolerancji w społeczeństwie. - charakteryzuje przyczyny i skutki ksenofobii, - określa różnice między ksenofobią a kosmopolityzmem.
		bardzo dobra	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia sens bycia Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej albo etnicznej. - przytacza historię symboli RP. - ocenia, w jakim stopniu znajomość historii wpływa na rozumienie współczesnej sytuacji narodu polskiego. - tłumaczy zależności między różnymi tożsamościami. - aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno-kulturowych i przytacza trafne argumenty. - analizuje wyniki badań dotyczących rozumienia patriotyzmu. - wyjaśnia znaczenie poszczególnych działań dla polskiej gospodarki. - przedstawia strukturę ludności zamieszkującej terytorium Polski. - tłumaczy, jakie cechy języka kaszubskiego zadecydowały o uznaniu go za język regionalny. - omawia czynniki przyciągające i wypychające wpływające na migrację. - wskazuje ograniczenia postawy tolerancyjnej i tłumaczy ich przyczyny. - omawia różnice między szowinizmem a nacjonalizmem. - prezentuje konsekwencje upowszechniania się ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu.
		celująca	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, dlaczego polskie godło w czasach komunizmu wyglądało inaczej niż obecnie. - prezentuje wybrany element polskiego dziedzictwa narodowego i wyjaśnia, na czym polega jego wyjątkowość. - prezentuje sylwetki wybranych wybitnych Polaków i ocenia znaczenie ich dorobku dla pożytku publicznego. - przedstawia rolę patriotyzmu we współczesnym świecie. - określa czynniki, które miały wpływ na rozmieszczenie Polonii na świecie. - przygotowuje wystąpienie dotyczące kryzysów uchodźczych na świecie. - omawia wpływ skrajnych postaw na historię XX wieku.
5.	Polska państwem demokratycznym	dopuszczająca	<ul style="list-style-type: none"> - określa, czym jest państwo i podaje jego cechy. - wymienia nazwy współczesnych ustrojów politycznych (demokracja, autorytaryzm, totalitaryzm). - określa znaczenie konstytucji w państwie. - wymienia główne rodzaje władzy państwowej. - opisuje konstrukcję tekstu <i>Konstytucji RP</i>. - określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę ustawodawczą. - podaje skład polskiego parlamentu.

		<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe kompetencje Sejmu i Senatu RP. - określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę wykonawczą. - wymienia podstawowe kompetencje Prezydenta RP. - wyjaśnia, kim jest premier i czym jest Rada Ministrów. - podaje, czym zajmuje się rząd. - określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę sądowniczą. - wyjaśnia, co nazywamy wymiarem sprawiedliwości. - przedstawia rolę sędziów. - tłumaczy, kim są prokurator, obrońca i obrońca z urzędu. - wyjaśnia, czym są partie polityczne. - wymienia rodzaje partii politycznych. - podaje elementy kampanii wyborczej partii. - wylicza systemy partyjne. - tłumaczy, czym są organizacje pozarządowe, i podaje ich główne rodzaje. - określa, czym jest wolontariat, i przytacza przykłady działań wolontariuszy. - wymienia korzyści wynikające z pracy w wolontariacie. - wyjaśnia, czym jest opinia publiczna i jakie są rodzaje mass mediów. - wskazuje różnice między mediami komercyjnymi a publicznymi. - objaśnia, czym są fake newsy i bańki informacyjne. - odróżnia fakty od opinii i komentarzy.
	<p>dostateczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wylicza podstawowe funkcje państwa. - wskazuje różnicę między monarchią a republiką. - podaje główne różnice między demokracją, autorytaryzmem a totalitaryzmem. - wymienia zasady, na których opiera się funkcjonowanie demokracji. - wyjaśnia, czym się różni demokracja bezpośrednia od pośredniej. - wymienia podstawowe formy demokracji bezpośredniej. - wskazuje na mapie Europy monarchie i republiki. - określa korzyści, jakie daje obywatelom ustrój demokratyczny, wyjaśnia, czym jest państwo prawa. - tłumaczy, czym są akty prawne, i podaje ich główne rodzaje. - wskazuje główne aspekty określone w konstytucji. - podaje, jaką funkcję pełni Trybunał Konstytucyjny. - wyjaśnia, jak Sejm i Senat RP podejmują decyzje, kto kieruje pracami obu izb oraz ile trwa kadencja posłów i senatorów. - tłumaczy, czym jest immunitet. - wylicza główne zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP. - wymienia główne etapy procesu ustawodawczego. - określa, kto w Polsce może wystąpić z inicjatywą ustawodawczą. - wyjaśnia, jakie uprawnienia w trakcie prac nad ustawą posiada prezydent. - przedstawia główne zasady wyboru Prezydenta RP. - omawia kompetencje Prezydenta RP. - wyjaśnia jak są powoływani premier i Rada Ministrów. - omawia kompetencje rządu. - wylicza Prezydentów RP po 1989 roku. - określa, za którego prezydenta uchwalono <i>Konstytucję RP</i>. - podaje zasady działania sądów. - wymienia zadania trybunałów. - wyjaśnia, jakie znaczenie ma dla obywateli dwuinstancyjność postępowania sądowego. - przedstawia zawartość programu politycznego partii. - określa, w jaki sposób partie dążą do osiągnięcia swoich celów. - przedstawia systemy partyjne. - tłumaczy, czym są koalicja i opozycja w parlamencie. - wymienia nazwy największych polskich partii politycznych. - wyjaśnia, co oznacza prawo do swobodnego zrzeszania się. - przytacza przykłady działań organizacji pozarządowych.

		<ul style="list-style-type: none"> - wylicza przykładowe działania podejmowane przez związki zawodowe. - określa, do czego służą sondaże. - tłumaczy, czym jest wolność słowa. - wylicza funkcje mediów. - podaje zalety i wady mediów społecznościowych. - wymienia główne zasady etyki dziennikarskiej. - określa, czym jest kampania społeczna. - podaje definicję spotu wyborczego. - wskazuje pozytywne i negatywne skutki rozwoju środków masowego przekazu dla społeczeństwa.
	dobra	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zasadę suwerenności narodu. - wskazuje różnice między narodem a państwem. - omawia znaczenie suwerenności i przymusowości państwa. - charakteryzuje poszczególne funkcje wewnętrzne i zewnętrzne państwa. - tłumaczy, czym jest demokracja konstytucyjna. - wyjaśnia zasadę suwerenności narodu. - tłumaczy zasadę konstytucjonalizmu. - określa znaczenie zasady trójpodziału władzy i równowagi władz dla funkcjonowania demokracji. - wyjaśnia, dlaczego w republikach obowiązuje zakaz sprawowania dziedzicznej i dożywotniej władzy. - wskazuje, czym wyróżnia się Zgromadzenie Narodowe. - omawia kompetencje Sejmu i Senatu RP. - charakteryzuje poszczególne zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP. - omawia poszczególne kompetencje Prezydenta RP z podziałem na politykę wewnętrzną i zagraniczną. - opisuje procedurę tworzenia rządu. - charakteryzuje poszczególne kompetencje rządu. - określa, w jaki sposób współdziałają rząd i prezydent. - przedstawia zasady działania sądów. - wyjaśnia znaczenie zasad bezstronności i niezawisłości sędziów oraz ich immunitetu i nieusuwalności. - tłumaczy, kim jest ławnik. - omawia funkcje partii politycznych. - opisuje partie prawicowe, centrowe i lewicowe. - tłumaczy znaczenie kampanii wyborczej dla funkcjonowania partii. - charakteryzuje systemy partyjne, wskazuje wady i zalety każdego z nich. - tłumaczy, jak utworzyć partię polityczną. - wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa zasada swobodnego zrzeszania się. - tłumaczy, czym jest społeczeństwo obywatelskie. - charakteryzuje działalność organizacji pozarządowych. - wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu dla wolności słowa. - omawia funkcje sondaży. - opisuje specyfikę mediów jednokierunkowych i interaktywnych. - opowiada o poszczególnych funkcjach mediów. - przedstawia rolę mediów społecznościowych w demokracji.
	bardzo dobra	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia potrzebę realizowania przez państwo funkcji zewnętrznych. - analizuje różnice między demokracją, autorytaryzmem a totalitaryzmem w obszarach władzy, praw obywateli, wolności słowa i mediów oraz ideologii państwowej. - omawia hierarchię aktów prawnych w Polsce. - opisuje procedurę zmiany konstytucji i wyjaśnia, z jakiego powodu jest ona szczególna. - opisuje funkcjonowanie Sejmu i Senatu RP z uwzględnieniem działalności klubów i kół poselskich tworzących koalicję i opozycję. - wyjaśnia znaczenie immunitetu dla funkcjonowania władzy ustawodawczej. - wskazuje różnice w organizacji wyborów do Sejmu i Senatu RP. - omawia proces ustawodawczy.

			<ul style="list-style-type: none"> - porównuje role Sejmu i Senatu RP w procesie ustawodawczym. - wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego w procesie ustawodawczym. - wyjaśnia związek funkcjonowania urzędu Prezydenta RP z republikańską formą rządów. - tłumaczy, na jakich zasadach działają wotum zaufania i wotum nieufności. - określa, na czym polega zasada kontrasygnaty. - tłumaczy, czym jest Rada Gabinetowa. - wyjaśnia, dlaczego jest potrzebne poparcie większości sejmowej dla Rady Ministrów i premiera. - opisuje salę rozpraw w procesie karnym. - charakteryzuje działania Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu. - wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego w państwie demokratycznym. - opisuje działalność partii w państwie demokratycznym. - podaje przykłady działań podejmowanych przez wybraną partię polityczną reprezentowaną w Sejmie RP. - omawia poszczególne obszary działalności organizacji pozarządowych. - wyjaśnia, czym jest organizacja pożytku publicznego i w jaki sposób można wspomóc jej działalność. - uzasadnia konieczność angażowania się w działania organizacji pozarządowych. - przytacza argumenty na poparcie tezy, że wolność słowa i wolne media są fundamentem demokracji. - charakteryzuje misję mediów publicznych. - omawia przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu mediów społecznościowych na demokrację. - uzasadnia konieczność przestrzegania zasad etyki dziennikarskiej. - wyjaśnia rolę opinii i komentarzy w demokratycznych mediach. - uzasadnia konieczność oddzielania faktów od opinii.
		celująca	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia stan demokracji w państwie i uzasadnia swoje zdanie. - określa, jak zmieniła się liczba monarchii i republik w Europie w ciągu ostatnich 200 lat. - wyjaśnia, dlaczego większość państw demokratycznych rzadko wykorzystuje model bezpośredni. - ocenia, która historyczna forma demokracji jest najbardziej zbliżona do dzisiejszego ustroju demokratycznego. - przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat historii polskich konstytucji. - wyjaśnia, czym zajmują się komisje sejmowe, Prezydium Sejmu RP i Konwent Seniorów. - aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat ograniczania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach parlamentarnych i przedstawia trafne argumenty. - omawia okoliczności przywrócenia urzędu prezydenta w Polsce. - aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów, przyjmuje rolę lidera grupy i jako minister wygłasza przemówienie oraz przytacza trafne argumenty. - objaśnia, czego dotyczyło ostatnie orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego. - charakteryzuje polską scenę polityczną. - odpowiada, czy międzynarodowe organizacje pozarządowe powinny wpływać na władze danego kraju i przytacza trafne argumenty. - ocenia, jak często na jego poglądy, decyzje i wybory mają wpływ media społecznościowe.
6.	Sprawy międzynarodowe	dopuszczająca	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym są polityka zagraniczna i współpraca międzynarodowa. - rozwija skrót ONZ i przytacza przykłady inicjatyw ONZ. - podaje pełną nazwę NATO i wymienia przykłady działań NATO. - podaje datę i miejsce utworzenia Unii Europejskiej. - wylicza najważniejsze zadania UE.

			<ul style="list-style-type: none"> - odpowiada, czym jest euro. - podaje datę wejścia Polski do UE i określa sposób, w jaki Polacy podjęli decyzję. - wskazuje główne korzyści, które wynikły dla Polski, jej obywateli i polskich firm z przystąpienia do UE. - wyjaśnia, czym jest globalizacja i przytacza jej przykłady. - podaje przykłady pomocy dla krajów rozwijających się. - tłumaczy, czym jest zjawisko ocieplania klimatu. - podaje główne różnice między sytuacją w krajach Północy i Południa. - podaje główne przyczyny konfliktów zbrojnych. - wyjaśnia, czym jest ludobójstwo. - przytacza przykłady działań terrorystycznych. - odczytuje z mapy informacje o wybranych współczesnych konfliktach na świecie.
	dostateczna		<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje przejawy realizacji przez państwo polityki zagranicznej. - wymienia podstawowe zadania ambasadora i konsula. - wylicza główne cele i działania ONZ. - tłumaczy, czemu służą misje pokojowe ONZ. - określa najważniejsze cele NATO. - przytacza przykłady aktywności Polski w ONZ i NATO. - wymienia główne przyczyny integracji europejskiej. - na podstawie mapy podaje nazwę państwa, które przystąpiło do UE później niż Polska. - wylicza nazwy głównych organów Unii Europejskiej. - gromadzi materiały dotyczące brexitu. - wylicza podstawowe prawa obywatela UE. - wymienia cztery najważniejsze zasady europejskiego rynku wewnętrznego. - przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w Unii Europejskiej dla pracowników i osób podróżujących. - wylicza główne skutki globalizacji. - określa, z czego wynika podział na kraje rozwinięte i rozwijające się. - wskazuje główny kierunek migracji. - wylicza główne zagrożenia i wyzwania XXI wieku. - tłumaczy, na czym polega terroryzm. - wymienia skutki terroryzmu i określa skutki konfliktów. - odszukuje informacje na temat cyberterroryzmu. - znajduje w internecie wiadomości o zbrodniach ludobójstwa popełnionych w XX wieku.
	dobra		<ul style="list-style-type: none"> - omawia znaczenie współpracy międzynarodowej dla pokoju na świecie. - charakteryzuje rolę ambasadora i konsula w polityce zagranicznej. - podaje czas i okoliczności powstania ONZ. - określa, ilu członków liczy ONZ i wymienia główne organy ONZ. - opisuje genezę NATO. - podaje nazwę głównego organu NATO. - wylicza wybrane ugrupowania międzynarodowe, do których należy Polska. - omawia główne etapy integracji europejskiej. - opisuje okoliczności powstania Unii Europejskiej. - wymienia podstawowe uprawnienia głównych organów Unii Europejskiej. - omawia przygotowania Polski do przystąpienia do UE. - charakteryzuje poszczególne prawa obywatela UE. - przedstawia znaczenie zasad europejskiego rynku wewnętrznego. - tłumaczy, czym jest i jak działa strefa Schengen. - wylicza cele, na które są w Polsce przeznaczane dotacje unijne. - charakteryzuje zjawiska globalizacji i amerykańskiej kultury. - tłumaczy, czym jest konsumpcjonizm. - tłumaczy, na czym polegają pomoc rozwojowa i pomoc humanitarna.

		<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje zmiany klimatu i określa ich skutki. - omawia przyczyny i rodzaje konfliktów. - przedstawia źródła i rodzaje terroryzmu. - na podstawie mapy charakteryzuje wybrane współczesne konflikty na świecie. - omawia zagrożenia wynikające z cyberterroryzmu dla współczesnych państw i społeczeństw.
	bardzo dobra	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę organizacji międzynarodowych na arenie światowej. - wyjaśnia, jaką rolę odgrywa NATO w polityce obronnej państwa polskiego. - omawia wybrane ugrupowania międzynarodowe, do których należy Polska. - wskazuje wady i zalety procesu integracji europejskiej. - podaje nazwy trzech wspólnot europejskich. - omawia uprawnienia głównych organów Unii Europejskiej. - wskazuje koszty przynależności Polski do UE. - przedstawia negatywne skutki swobodnego przepływu osób. - omawia przeznaczenie poszczególnych rodzajów funduszy unijnych. - omawia pozytywne i negatywne skutki globalizacji w różnych dziedzinach. - przedstawia sytuację krajów rozwiniętych i rozwijających się. - uzasadnia konieczność udzielania pomocy humanitarnej. - wyjaśnia, czym jest grupa G7. - omawia problemy związane z migracją. - omawia główne zagrożenia i wyzwania XXI wieku. - wyjaśnia, dlaczego walka ze współczesnym terroryzmem jest trudna.
	celująca	<ul style="list-style-type: none"> - znajduje informacje o protestach przed ambasadami różnych krajów, omawia to zjawisko i przedstawia swoje zdanie na ten temat. - ocenia, jaki wpływ ma prawo weta w Radzie Bezpieczeństwa ONZ na skuteczność działań tego organu. - omawia główne zagadnienia i problemy funkcjonowania UE. - ocenia proces integracji Polski z Unią Europejską. - rozważa, jakie mogą być konsekwencje wychodzenia kolejnych krajów z UE. - proponuje, w jaki sposób młodzi ludzie mogą dbać o środowisko. - aktywnie uczestniczy w dyskusji o wyzwaniach związanych z migracją, przytacza trafne argumenty, proponuje sposoby rozwiązania problemu. - opowiada o zamachu na World Trade Center. - przygotowuje prezentację dotyczącą konfliktu na Ukrainie.